

DOI 10.32782/city-development.2024.1-12

УДК 657.1.012

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ

Польова Наталія Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та маркетингу
Приватний вищий навчальний заклад "Європейський університет"
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5140-2136>

Когут Роман Анатолійович

аспірант кафедри економіки, фінансів та обліку
Приватний вищий навчальний заклад "Європейський університет"
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-6951-5116>

Дума Юрій Миколайович

аспірант кафедри менеджменту та маркетингу
Приватний вищий навчальний заклад "Європейський університет"
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-1402-9284>

Анотація. У дослідженні розглянута значимість впровадження системи економічної безпеки для підприємств в контексті цифрової трансформації економіки. Проаналізовано сутність цифрової економіки та визначено особливості функціонування бізнес-суб'єктів в умовах цифровізації. Основна мета дослідження полягає в ідентифікації можливих ризиків та загроз, а також розробці методів і інструментів для забезпечення економічної стійкості підприємства у контексті цифрової економіки. Розглянуті основні механізми забезпечення економічної безпеки підприємства в цифровій економіці. Для забезпечення стабільного функціонування та активного розвитку суб'єкти господарювання мусять використовувати швидкі механізми адаптації до сучасних умов. Цифрова трансформація економіки визначається різноманітністю способів представлення даних, їх характеристиками, методами оцінки та способами взаємодії з користувачами. Забезпечення безпеки в цифровій економіці ґрунтується на зборі, аналізі, передачі та використанні інформації, а також на заходах її захисту.

Ключові слова: цифровізація, економічна безпека, цифрова трансформація, загроза, бізнес процеси.

Актуальність проблеми. Постійне удосконалення та злиття цифрових та інформаційних технологій у глобальні мережі, їх інтеграція в різноманітні сфери суспільного життя та вплив на глобальну економіку є явищем несамовідчутним. Великі корпорації бачать у впровадженні передових технологій один із ключових стимулів інноваційного прогресу. Однак сучасна Україна відстає у розвитку та якості інформаційно-мережевого сектору економіки. Країна тільки формує стратегію створення власного цифрового ринку та залишається сферою з невикористаним потенціалом.

Таким чином, питання щодо тенденцій розвитку цифровізації та інформатизації є актуальним як у практичній сфері, так і в наукових дослідженнях, оскільки цифрова еконо-

міка передбачає трансформацію всіх галузей діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням проблем становлення цифрової економіки та її впливу на економічні процеси займалися вітчизняні та закордонні вчені, а саме: І. Ансофф, Р. Акофф, В. Апалькова, О. Вишневський, В. Дикань [1], К. Божко [1], О. Квасова [2], Е. Попов [3], К. Семячкова [3], О. Ляхович [4], О. Гудзь [5], П. Дойль, П. Друкер, В. Компанієць, С. Коляденко, С. Кубів, В. Ляшенко, Р. Ліпсі, Е. Тоффлер, І. Тушконов, Т. Юдіна, П. Стецюк, А. Томпсон, Т. Халімон, К. Шваб та ін.

Актуалізація питань забезпечення інформаційної безпеки різних економічних суб'єктів, включаючи підприємства реального сектору



© Польова Н.М., Когут Р.А., Дума Ю.М., 2024

національного господарства, здійснюється в наукових працях І. Арістової, Т. Альшанської, Г. Атаманова, І. Березовської, В. Василюк, О. Дзьобань, О. Додонова, О. Литвиненко, І. Новикової, Л. Фролової, Н. Ястремської та ін.

Мета статті полягає в аналізі теоретичних основ цифрової економіки, визначенні тенденцій та шляхів розвитку процесів цифровізації та інформатизації економіки України.

Результати дослідження. При визначенні цифровізації вчені та практики користуються поняттям насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодженням електронно-комунікаційної взаємодії між ними.

Цифрова економіка орієнтована на цифрове перетворення всіх сфер людської життєдіяльності, надаючи їм значний економічний та соціальний ефект, відкриває нові потужні можливості для держави, суспільства та громадян.

Напрямами цифровізації національної економіки є:

- формування відповідної інформаційної інфраструктури;
- створення єдиного інформаційного простору;
- нормативно-правове регулювання;
- підготовка програми навчання фахівців;
- держуправління у цифровій сфері;
- інформаційна безпека;
- розробка інноваційних цифрових технологій [1].

Сучасні національні цифрові стратегії стосуються питань розвитку економіки, створення інноваційних підприємств, підвищення зайнятості населення, формування ефективної військової сфери.

Для того щоб забезпечити собі стійке функціонування та динамічний розвиток, суб'єкти господарської діяльності змушені відшукувати механізми швидкої адаптації до сучасних умов господарювання. Проте практичне забезпечення стійкого функціонування потребує, насамперед, наукового обґрунтування змісту економічної безпеки та завдань, які вирішують фахівці з економічної безпеки.

Економічна стійкість підприємства як учасника господарських процесів обумовлена визначенням його ролі та місця в системі суспільно-виробничих відносин. На цьому рівні завдання економічної безпеки включають не лише забезпечення прибутковості підприємства, а й протидію недобросовісній конкуренції, корупції, рейдерству, а також організацію захисту інтересів засновників підприємства та його акціонерів.

Створюючи систему забезпечення економічної безпеки підприємства в цифровій економіці, необхідно враховувати компоненти, які подано в табл. 1 [2; 3].

Крім того, для успішної економічної діяльності необхідна інформація як важливий ресурс, який визначає можливості формування та використання всіх наявних ресурсів, сприяючи значному підвищенню ефективності, продуктивності та цінності послуг і товарів.

Цифрова трансформація включає в себе впровадження та інтеграцію сучасних цифрових технологій у всі сфери бізнесу, що призводить до значних змін у способах функціонування громадян та підприємств. Вона сприяє створенню цінності для всіх зацікавлених сторін, включаючи працівників, клієнтів, партнерів, шляхом досягнення власних та спільних економічних та соціальних цілей швидше, ефективніше та якісніше.

Цифрова трансформація набула особливого значення під час епідемії коронавірусу, особливо для сфер бізнесу, що стали об'єктом прямих обмежень через введення карантинних заходів:

- культурно-розважальні установи;
- готельно-ресторанний сектор;
- туристичні послуги;
- косметологічні послуги.

В зоні ризику також опинилися пасажирські перевезення, сфера страхування, будівництво, приватні освітні заклади та інші. У той же час торгівля харчовими продуктами, медикаментами, засобами гігієни, інтернет-торгівля та послуги доставки до споживача майже не зазнали значних збитків.

Активний розвиток цифрових технологій створює широкі можливості для вітчизня-

Таблиця 1 – Компоненти економічної безпеки у цифровій економіці

Компонент	Опис
Фінансова безпека	характеризує фінансову стійкість для забезпечення функціонування та розвитку підприємства
Торгово-економічна безпека	характеризується наявністю ресурсної бази та наявної спеціалізації підприємства
Правова безпека	характеризується наявністю законодавчих та нормативно-правових актів на підприємстві
Кадрова безпека	організація ефективного формування та використання кадрових ресурсів підприємства з метою забезпечення та підтримки економічної стійкості його функціонування

них підприємств і організацій у впровадженні передових підходів у залученні цільової аудиторії. Особливу увагу зосереджено на розвитку онлайн замовлення товарів, включаючи мобільні додатки, оскільки зростає популярність споживачів, які віддають перевагу електронній комерції.

В умовах обмежених ресурсів підприємства активно застосовують різноманітні програми лояльності, рекламні кампанії, можливість миттєвої оплати товарів через мобільні додатки та забезпечують зворотній зв'язок з клієнтами.

Отже, цифрова трансформація сприяє позитивному соціально-економічному розвитку вітчизняних підприємств, спрямованому на покращення якості товарів та послуг, розвиток інфраструктури, введення нових продуктів та послуг та оптимізацію витрат. Ці технології повинні бути інтегровані у всі бізнес-процеси підприємства, що призводить до підвищення продуктивності співробітників, задоволеності клієнтів та формування репутації як прогресивної компанії [4].

Однією з характеристик цифрової економіки є зміщення фокусу з матеріальних ресурсів на інформаційні, які можуть бути множинно використані різними суб'єктами незалежно від місця, часу та автора їх створення, і не зникають після використання. Це спрощує процес відновлення інформаційних ресурсів.

Зростання кількості порушень безпеки в умовах цифрової трансформації економіки пов'язане з постійним ускладненням та розширенням застосування цифрових технологій. Тому спостерігається пряма залежність між ступенем розвитку і впровадженням цифрової економіки у діяльність підприємств та їх економічною безпекою.

Інформаційні потоки відіграють роль як самостійного елемента, так і службового, оскільки вони супроводжують всі інші потоки, такі як фінансові, матеріальні, кадрові та інші, як в умовах внутрішнього, так і зовнішнього середовища підприємства.

Однією з особливостей забезпечення економічної стійкості підприємства в умовах цифрової трансформації є низка питань, які потребують уваги та вирішення:

- розробка та впровадження сучасної концепції безпеки підприємства, що враховує нові напрямки економічної безпеки, а також норми та критерії, адаптовані до цифрової трансформації.

- постійний моніторинг існуючих та потенційних загроз економічній безпеці підприємства, а також прогнозування даних, які відображають стан економічної стійкості на підприємстві.

Сьогодні для багатьох галузей господарства буде проблематичним не тільки створення нових технологій та їх впровадження, скільки глобальна перебудова організації бізнес-процесів та зміни корпоративної культури. Особливо це стосується середнього та великого бізнесу, який традиційно менш гнучкий, як правило, використовує класичні підходи до управління.

Процес «оцифрування» економіки визначається способами подання, властивостями та методами оцінки інформації, а також способами комунікації із споживачами. Безпека цифрової економіки ґрунтується на зборі, аналізі, передачі та використанні інформації, а також на її захисті.

Класифікація загроз безпеці за різними критеріями відіграє значну роль у практичній діяльності, що стосується забезпечення економічної безпеки підприємства в цифровій економіці. Вона допомагає удосконалити організацію протидії загрозам та ризикам, виходячи з їх конкретних характеристик. Найбільш важливими критеріями є наступні:

- розташування джерела небезпеки (внутрішні або зовнішні загрози).

- характер небезпеки (фінансова, кадрова, правова, інформаційна, фізична і т. д.).

- рівень суб'єктивних оцінок загрози (від власника бізнесу, керівництва, служби безпеки підприємства).

- рівень «зрілості» загрози та інші аспекти [5].

У контексті цифрової трансформації виникає новий набір загроз, з якими зіштовхується керівництво та служба безпеки підприємства:

- вжиття додаткових заходів щодо збереження комерційної таємниці та встановлення режиму комерційної таємниці як одного з напрямків захисту бізнес-процесів та управління ними.

- створення (посилення) структури забезпечення інформаційної безпеки на підприємстві з використанням інформаційних технологій (запобігання витоку інформації через несанкціонований доступ та технічні канали).

- уточнення алгоритму функціонування служби безпеки підприємства та інших заходів.

Непохитною умовою забезпечення економічної безпеки підприємства є цілісність та захист його майна та інтересів. Це стосується як персоналу в цілому, так і відповідальних осіб (служба безпеки, планово-економічний відділ, бухгалтерія, системні адміністратори). Ефективне використання майна та інтересів підприємства як у стратегічному, так і в тактичному аспекті є необхідною умовою його економічної безпеки.

Якщо безпека майна забезпечується на законодавчому рівні, ефективність його використання залежить від керівництва та персоналу (власників бізнесу). Держава, у цьому випадку, має створити умови для сприяння ефективному функціонуванню та розвитку підприємства через відповідну податкову, кредитну, інвестиційну та інноваційну політику [6].

Впровадження цифрових технологій відкриває і додаткові можливості. Простий і швидкий доступ до інформації через Інтернет дозволяє підвищити ефективність співпраці між усіма ланками ланцюжка створення вартості. Створення баз даних дозволяє підвищити ефективність управління підприємством та виробництва продуктів харчування в цілому, знизити ризик виникнення аварійних ситуацій та зменшити їх негативні наслідки. Підвищення ефективності комунікацій, що забезпечує цифровізація, сприяє підвищенню прозорості між суб'єктами економічної сфери та встановлення довірчих відносин.

Висновки. Отже, у сучасних умовах появи зовнішніх та внутрішніх загроз і ризиків є неunikним явищем, і для їх запобігання необхідно розробити найефективніші та сучасні заходи безпеки, які забезпечують комплексний захист

усіх ресурсів підприємства від різноманітних атак. В цілому, забезпечення економічної безпеки підприємства безпосередньо залежить від ефективного управління його бізнес-процесами як у зовнішньому, так і внутрішньому середовищі.

Цифрова трансформація націлена на впровадження та інтеграцію сучасних цифрових технологій у всі сфери бізнесу, що призводить до значних змін у функціонуванні громадян, підприємств та їх взаємовідносинах. Вона дозволяє створювати цінність для самих себе, своїх працівників, клієнтів, партнерів, досягаючи власних та спільних, економічних та соціальних цілей швидше, ефективніше та якісніше. А для того, щоб ефективно використовувати цифрові дані, підприємствам необхідне впровадження та постійне вдосконалення цифрових технологій, які допоможуть покращити результати діяльності, підвищити конкурентоспроможність та підлаштуватися під сучасні тенденції на ринку. Хоча впровадження технологій пов'язане з певними ризиками, практика показує, що такий крок ефективніший і безпечніший, ніж подальше використання старих технологій, схем та методів роботи.

Бібліографічний список:

1. Дикань В.Л., Божко К.М. Стратегія забезпечення економічної безпеки промислових підприємств. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 63. С. 150–158.
2. Квасова О.П. Фінансово-економічна безпека як система. *Інтернаука*. 2016. № 12 (22). С. 70–73.
3. Попов Е.В., Семячков К.А. Проблеми економічної безпеки цифрового суспільства в умовах глобалізації. *Економіка регіонів*. 2018. № 4. С. 1088–1101.
4. Ляхович О.О., Оплачко І.О. Економічна безпека та прозорість підприємств в умовах цифровізації. *Вісник НУВГП. Серія «Економічні науки»*. 2021. Випуск 2(94). С. 100–111.
5. Апалькова В.В. Концепція розвитку цифрової економіки в Євросоюзі та перспективи України. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Менеджмент інновацій»*. 2015. Вип. 4. С. 9–18.
6. Гудзь О. Є. Цифрова економіка: зміна цінностей та орієнтирів в управлінні підприємством. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. № 2(24). С. 4–12.

References:

1. Dykan V. L., Bozhko K. M. (2018) Strategy for ensuring economic security of industrial enterprises. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, vol. 63, pp. 150–158.
2. Kvasova O. P. (2016) Finansovo-ekonomichna bezpeka yak systema. *Internauka*, no. 12 (22), pp. 70–73.
3. Popov E. V., Semiachkov K. A. (2018). Problems of economic security of the digital society in the conditions of globalization. *Ekonomika rehioniv*, no. 4, pp. 1088–1101.
4. Liakhovych O. O., Oplachko I. O. (2021). Economic security and transparency of enterprises in conditions of digitalization. *Visnyk NUVHP. Serii «Ekonomichni nauky»*, issue 2(94), pp. 100–111.
5. Apalkova V. V. (2015) Kontseptsiia rozvytku tsyfrovoy ekonomiky v Yevrosoiuzi ta perspektyvy Ukrainy. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Serii «Menedzhment innovatsii»*, no. 4, pp. 9–18.
6. Hudz O. Ye. (2018) Tsyfrova ekonomiky: zmina tsinnostei ta oriientyryv v upravlinni pidpry-iemstvom. *Ekonomika. Menedzhment. Biznes*, no. 2(24), pp. 4–12.

DIRECTIONS OF ENSURING ENTERPRISE SECURITY IN THE CONDITIONS OF BUSINESS DIGITALIZATION

Nataliya Poliova

PhD in Economics, Docent,
Associate Professor at the Department of Management and Marketing
Private Higher Education Establishment «European University»

Roman Kohut

Postgraduate Student at the Department of Economics,
Finance and Accounting
Private Higher Educational Establishment «European University»

Yurii Duma

Postgraduate Student at the Department of Management and Marketing
Private Higher Educational Establishment «European University»

Summary. Today, the entire world society is in a growing phase of technological and innovative development. This development is characterized by the fourth industrial revolution, the emergence of global scientific and technical networks, the spread of Internet technologies. An increasing share of public and private wealth is represented by knowledge and information, rather than material objects, because today it is these that form the bulk of innovations that have led to the emergence of the digital economy. The constant improvement and merging of digital and information technologies into global networks, their integration into various spheres of social life and the impact on the global economy is an unconscious phenomenon. Large corporations see the implementation of advanced technologies as one of the key drivers of innovative progress. However, modern Ukraine lags behind in the development and quality of the information and network sector of the economy. The country is just forming a strategy for creating its own digital market and remains an area with untapped potential. Thus, the question of trends in the development of digitization and informatization is relevant both in the practical sphere and in scientific research, since the digital economy involves the transformation of all spheres of activity. The study considers the significance of the implementation of the economic security system for enterprises in the context of the digital transformation of the economy. The essence of the digital economy was analyzed and the peculiarities of the functioning of business entities in the conditions of digitalization were determined. The main purpose of the study is to identify possible risks and threats, as well as to develop methods and tools to ensure the economic sustainability of the enterprise in the context of the digital economy. The main mechanisms for ensuring the economic security of the enterprise in the digital economy are considered. To ensure stable functioning and active development, business entities must use quick adaptation mechanisms to modern conditions. The digital transformation of the economy is determined by the variety of ways of presenting data, their characteristics, assessment methods and methods of interaction with users. Ensuring security in the digital economy is based on the collection, analysis, transfer and use of information, as well as measures to protect it.

Key words: digitization, economic security, digital transformation, threat, business processes.

Стаття надійшла до редакції 02.05.2024